

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Відділ наукової інформації та бібліографії

Серія «Розстріляне відродження»

«Я — вітер. Мінливий і непевний»

Бібліографічний список літератури
до 135-річчя з дня народження Дмитра Бузька

Хмельницький
2026

Пропонуємо до уваги користувачів бібліографічний список літератури із серії «Розстріляне відродження». Серія присвячена діячам духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. в Україні, які створили високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і які були знищені тоталітарним сталінським режимом.

Я руйную традиційну форму роману...
щоб знайти нову документальну правду.
Д. Бузько

Дмитро Іванович Бузько – український прозаїк, поет, футурист, кінокритик. Дата народження невідома. Довгий час була невідома і справжня дата смерті. Народився в місті Новомиргород (колишня Херсонська губернія) у родині священника. Через матеріальні нестатки Дмитрові не пощастило здобути світську середню освіту, то ж навчався в бурсі, а згодом – в Одеській духовній семінарії, де він як сирота з духівництва мав безкоштовне навчання. Саме в Одесі на початку ХХ століття хлопець вивчив українську мову, захопився національними ідеями. 1904 року стає членом учнівського революційного гуртка, а в жовтні 1905 року був серед організаторів Всеросійської спілки семінаристів та учнівського страйку. У жовтні 1907 року юнака заарештували, за вироком військово-окружного суду йому належало відбути три з половиною роки каторги. Відсидівши у в'язниці чотири з половиною роки, з липня 1911 року – на засланні в Іркутській губернії, бере активну участь у нелегальній організації політв'язнів. Згодом про свої поневіряння він розповість в автобіографічних повістях «За ґратами» (1930) і «З тайгового краю» (1931). Перебуваючи в засланні, із мрією про втечу за кордон юнак вивчив англійську мову. 1912 року втік із заслання за кордон. Жив у Німеччині, Швейцарії, Італії, Бельгії, вступив в агрономічний інститут у бельгійському м. Жамблу.

З початком Першої світової війни, в 1914 році, перебирається в Лондон, через рік – у Швецію і Данію, де продовжує навчання на сільськогосподарському факультеті Копенгагенського університету. А водночас працює в організації данської соціалістичної молоді, у гуртках революційної еміграції, вивчає німецьку, французьку, данську мови.

Одразу після Жовтневої революції Дмитро Бузько повертається на батьківщину. Його швидко захоплює романтика національного відродження й незалежності України. Він активно працює в уряді Української Народної Республіки. Зміна влад та урядів кидають Бузька врзнібіч. Він працює перекладачем в Міністерстві закордонних справ гетьманського уряду, редактором газети «Козацьке слово» в Тирасполі (1918). У 1919 році перебуває в Данії як аташе преси в дипломатичній місії Директорії УНР. Невдовзі він складає свої повноваження і відтоді працює інспектором освіти штабу прикордонної петлюрівської дивізії в Кам'янець-Подільському, а трохи згодом – у консульському відділі Міністерства закордонних справ УНР у Вінниці (1920).

Улітку 1920 року Дмитра Бузька заарештовує особливий відділ 14-ої Червоної армії і засуджує до страти. Під загрозою розстрілу органи НК обіцяють звільнити його, доручивши, спокутуючи «провину», виконати «важливе завдання»: знайти і викрити ватажка Чорноморського козацького війська, організатора антибільшовицького повстанського руху на Одещині Семена Заболотного, який у 1920 році організовував широкомасштабний терор представників радянської влади і чекістів. Тоді в ролі уповноваженого Одеської губернської НК по Балтському повіту, під псевдонімом «Професор» (а у документах НК позначений як «Боско»), він погоджується на «полювання» отамана. «Полювання» на цього ватажка згодом стане основою сюжету першої повісті «Лісовий звір» (1923), яка опублікована 1923-го року в журналі «Червоний шлях». За мотивами цього твору створений одноіменний художній фільм – один із перших українських кінофільмів. Таким чином кінокар'єра Дмитра Бузька, одного з перших сценаристів радянського призову, починається, якщо вірити журналу «Кіно», ще 1922 року. У 1929 році побачив світ його історико-революційний роман «Чайка». Наприкінці 1927 року Дмитро Бузько їде в с. Сокільчу на Білоцерківщині, де з 1920 року було створено першу в Україні комуну з романтичною назвою «Чайка», й пише «з натури» роман про комуну – «Голяндія». Бузько, як письменник, належав тоді до літературного угруповання українських футуристів «Нова генерація» й співробітничав у однойменному часописі. Одним із головних персонажів роману є сам автор. Він – безпосередній учасник, або живий свідок того, що відбувається. Після шістдесятилітнього перебування у спецсховищах романи «Голяндія» та «Чайка» побачили світ у видавництві «Дніпро» в 1991 році.

Крім уже згадуваних творів, Дмитро Іванович Бузько написав ще повість-хроніку «Смерть Івана Матвійовича» (1926), кіноповість «Про що розповіла ротаційна» (1929), повість «Домни» (1932), збірку оповідань «На світанку» (1932), повість «Нащадки хоробрих» (1933), науково-фантастичний роман «Кришталевий край» (1935), повість для дітей і про дітей «Ядвіга і Малка — поліські партизанки» (1936). Також він був автором і співавтором сценаріїв до кількох художніх кінофільмів: «Макдональд» (1924), «Тарас Шевченко» (1926) та інших.

У 1929 році написав теоретичне дослідження «Кіно й кінофабрика».

Частина творчої спадщини письменника не витримала випробування часом, бо він не встиг повною мірою й достатньо правдиво осмислити сутність свого часу.

6 липня 1937 року на загальних зборах Одеської організації Спілки письменників Дмитро Бузько у своєму виступі, висловлюючись про боротьбу за ідею й ідейні помилки, обмовився, що помилятися можуть всі, навіть сам «великий, мудрий Сталін...». На тих же самих зборах «за контрреволюційний виступ» його виключають з Спілки письменників, а 20 жовтня Дмитра Бузька було заарештовано та звинувачено в тому, що «у 1918–1920 роках займав ряд

посад у петлюрівських організаціях, був учасником націоналістичної організації, вів контрреволюційну агітацію на зборах письменників...».

1 листопада 1937 року НКВС засудила письменника до найвищої кари, і через два тижні, 14 листопада, його розстріляли. Точна дата смерті письменника довго була невідома. Адже на основі «Свідоства про смерть», виданого в 1957 році після реабілітації Дмитра Бузька «за недоведеністю складу злочину», вважалося, що він помер 18 квітня 1943 року «від крупозного запалення легень». Лише на початку 90-х, після розсекречення архівів КДБ, стала відома справжня дата смерті письменника.

Відразу ж після арешту Дмитра Івановича, як «ворога народу», його книги були вилучені з літературного обігу, і тільки в 1971 році в київському видавництві «Дніпро» було видано збірку його вибраних творів.

Матеріали взято з ресурсу «Вікіпедія» (URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/Бузько> Дмитро Іванович),
<https://litukraina.com.ua/dmitro-buzko-vid-chekista-do-redaktora-vufku/>

Твори Д. Бузька у фондах Хмельницької ОУНБ

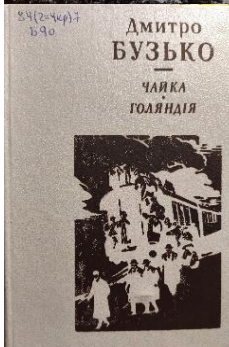
A47200
821.161.2
Г48

Про Софочку й Джима : оповідання /
Д. Бузько // Гіменей розкутий : добірка укр.
ерот. прози / упоряд. Є. Плясецький. – Київ :
Ще одну сторінку, 2024. – С. 27-44.

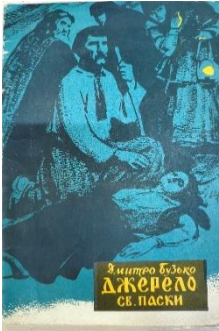
B48410
84(4Укр)6
Н40

Оповідання про Софочку й Джима /
Д. Бузько // Невідоме розстріляне відрод-
ження: антологія / упоряд. Ю.П. Винничук. –
Харків : Факт, 2016. – С. 364-374.

B19083
84(2=Укр)7
Б90

Чайка. Голяндія : романи / Д. Бузько . –
Київ : Дніпро, 1991. – 394 с.

У2
Б90

Джерело св. Паски : оповідання / Д. Бузько. – Київ : Держлітвидав. УРСР, 1961. – 31 с.

У2
Б90

Кришталевий край : науково-фантаст. Роман / Д. Бузько. – Київ : Молодь, 1959. – 139 с. – (Б-ка пригод та наукової фантастики).

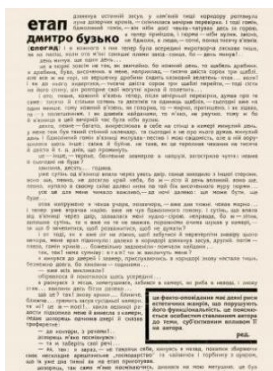
Електронні копії видань творів Дмитра Бузька у електронній бібліотеці «Культура України» НБУ ім. Ярослава Мудрого

Лісовий звір [Електронний ресурс] / Д. Бузько. – Харків : Держ. вид-во України, 1924. – (Бібліотека українських письменників). – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8724>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

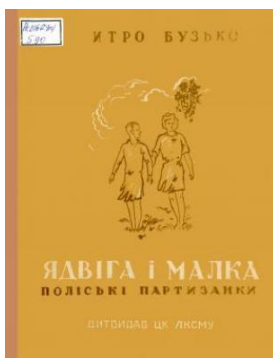
Домни [Електронний ресурс] : повість / Д. Бузько. – Харків ; Київ : Літ. і мистецтво, 1932. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8722>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

Етап [Електронний ресурс] : (спогад) : [початок] / Д. Бузько // Нова генерація. – 1930. – № 3. Березень. – С. 11-15. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8115>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

Етап [Електронний ресурс] : (спогад) : [закінчення] / Д. Бузько // Нова генерація. – 1930. – № 4. Квітень. – С. 11. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8114>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

Ядвіга і Малка, поліські партизанки [Електронний ресурс] : повість / Д. Бузько. — Харків ; Одеса : Дитвидав, 1936. — Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7123>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

Хрустальний край [Електронний ресурс] : роман : авт. пер. с укр. / Д. Бузько. – Харків : Держлітвидав, [1935]. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7122>. – Дата перегляду: 02.08.2026.

Література про Д. Бузька

Б48410
84(4Укр)6
Н40

Дмитро Бузько // Невідоме Розстріляне Відродження : антологія / уклад. Ю. Винничук. – Харків, 2016. – С. 364-374.

- В6044-1
016:821.161.2.09
П99
Бузько Дмитро Іванович // П'ядик Ю. В. Українська поезія кінця ХІХ – середини ХХ ст. Бібліографія : антологія / упоряд. : І. Г. П'ядик-Халаявка ; Н. Г. Дашкіна ; Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – Київ, 2010. – Т. 1. – С. 462-465.
- М896-3
92.0(4УКР)
Е64
Мусієнко О. Г. Бузько Дмитро Іванович // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2004. – Т. 3 : Біо-Бя. – С. 554.
- Б28823-1
83.3(4Укр)
І-90
Бойко Л. Дмитро Бузько // Історія української літератури ХХ століття : у 2-х кн. – Київ, 1998. – Кн. 1: Перша половина ХХ ст. – С. 310-311.
- Б24041-1
83.3(4Укр)6
І-90
Дмитро Бузько (1890-1937) // Історія української літератури ХХ століття : у 2-х кн. – Київ, 1998. – Кн. 1: (1910–1930-ті роки). – Київ, 1994. – С. 579-583.
- М456-1
83.3(2=Укр)7
З-11
Бойко Л. Дмитро Бузько //...З порога смерті... . – Київ, 1991. – Вип. 1. – С. 80-82.
- Б19083
84(2=Укр)7
Б90
Бойко Л. Шляхом боротьби і шукань // Д. Бузько. Чайка. Голяндія : романи. – Київ, 1991. – С. 5-25.
- 016:8
У45
Бузько Дмитро Іванович // Українські письменники : біобібліографічний словник. У 5 т. – Київ, 1965. – Т. 4. – С. 148-150.

Брюховецька Л. Дмитро Бузько: від чекіста до редактора ВУФКУ : український письменник та сценарист / Л. Брюховецька // Літературна Україна. – 2019. – № 37/38. – С. 21: фот.

Гончарук М. До своєї доби // 1965. – № 5. – С. 210-211. – Рец. на кн.: Бузько Д. На світанку. – Київ, 1964.

*Підготувала Лілія Купчинська,
провідний бібліограф відділу наукової
інформації та бібліографії Хмельницької ОУНБ*